

ASIA Esitutinnan aloittamisen viivästyminen

1 KANTELU

Kantelija on 3.6.2019 oikeuskanslerille osoittamassaan kantelussa arvostellut poliisilaitosta tutkintailmoitusasian viivästymisestä. Rakennusyrittäjänä toimivan kantelijan eräs asiakas oli poliisille ilmoittanut epäilevänsä kantelijan syyllistyneen rikoksiin ryhmärakentamishankkeessa. Kantelun tekoajankohtana ilmoituksen käsittely oli ollut vireillä poliisilaitoksessa jo kolme vuotta.

2 SELVITYS

Oikeuskanslerinvirastoon on tilattu alustavasti kopio tutkintailmoituksesta ja myöhemmin kopio tutkinnanjohtajan 22.7.2019 tekemästä tutkinnan päätöksestä.

Poliisihallitus on antanut kantelusta lausunnon, johon on liitetty poliisilaitoksen poliisipäällikkö A:n sekä poliisilaitoksen rikostarkastaja B:n ja tutkinnanjohtajana toimineen rikostarkastaja C:n selvitykset.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Eräs henkilö oli 4.7.2016 pyytänyt poliisilaitosta tutkimaan, oliko rakennusmestarina toimiva kantelija syyllistynyt rikokseen ryhmärakentamishankkeessa. Ilmoittajan mukaan rakentamishankkeen tilaajat kokivat tulleen ilmoituksesta tarkemmin selviävällä tavalla erehdyttyiksi rakennussopimuksen tekemisen yhteydessä. Ilmoittajan mukaan kantelija oli tehnyt sopimuksen tietoisena siitä, ettei hänen rakennusyrittäjänsä ollut tosiasiallisia mahdollisuuksia selviytyä sovitusta urakasta.

Tutkintailmoitus rekisteröitiin numerolle. Tutkinnanjohtajaksi tuli rikostarkastaja C. Varsinaisesta tutkinnasta, oikeastaan esiselvityksestä sen selvittämiseksi, oliko aihetta ryhtyä varsinais-

seen rikostutkintaan, vastasi eräs rikosylikonstaapeli. Hän jäi kuitenkin vuonna 2018 pitkälle sairauslomalle, jonka päättymisajankohta ei ollut näköpiirissä. Tutkinnanjohtajan mukaan tehtävää jatkamaan ei ollut osoittanut riittävän asiantuntevaa ja kokenutta tutkijaa, minkä vuoksi asia oli maaliskuuhun 2019 ”odotuksella”. Tällöin tutkinnanjohtaja itse ryhtyi suorittamaan tarpeellisia todistajien kuulusteluja ja hankkimaan tarpeellisia lisäselvityksiä. Lopputuloksena oli tutkinnanjohtajan tekemä tutkinnan päätös 22.7.2019. Sen mukaan asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta, eikä esitutkintaa toimiteta. Rikosilmoituksen tekemisestä tutkinnan päätökseen oli kulunut aikaa 3 vuotta 18 päivää.

Kantelijaa oli ensimmäistä kertaa kuulusteltu ”osaisena asiassa”-asemassa 31.10.2017, jolloin hän oli tullut tietoiseksi häneen kohdistuvasta tutkintailmoituksesta. Mainitusta ajankohdasta tutkinnan päätökseen on kulunut aikaa 1 vuosi 9 kuukautta.

3.2 Arviointi

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Mainitun pykälän 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Mainitun pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Aiemmin mainitusta esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin säännöksestä seuraa, että myös esitutkintaa edeltävät toimenpiteet on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkinnan viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista. Viivytyksettömyys on tärkeää myös koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja. Yksittäisellä tutkijalakin on oma vastuunsa esitutkintatoimenpiteiden joutuisasta toimittamisesta, mutta tutkinnanjohtaja vastaa viime kädessä siitä, että esitutkinta ja sitä edeltävät toimenpiteet toimitetaan ilman aiheetonta viivytystä.

Poliisiorganisaation esimiesviranomaisten tulee lähtökohtaisesti huolehtia siitä, että poliisilla on tarpeelliset resurssit tehtäviensä asianmukaiseen suorittamiseen. Poliisihallituksen poliisilaitosten esimiesviranomaisena ja poliisilaitosten paikallispoliisin henkilöstön esimiesvirastona sekä poliisilaitosten eri virkaportaisissa toimivien esimiesten kuuluu ohjata ja valvoa alaisensa poliisihenkilöstön työskentelyä ja tarvittaessa ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin havaitessaan kansalaisten oikeusturvan vaarantuvan henkilöstöhallinnollisten tai muiden vastaavien seikkojen vuoksi. Jos rikosasian tutkinnanjohtaja tai tutkija ei kykene hoitamaan tehtäviään pitkäaikaisen virkavapauden tai muun syyn vuoksi, poliisilaitoksen ja asianomaisen virkamiehen esimiehen kuuluu huolehtia siitä, että tutkinnanjohtajuus tai tutkijan tehtävät siirretään toiselle henkilölle.

Esitutinnan kestolle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen asian laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Asiaan liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä esitutkintaviranomaisen mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti sekä esitutinnan mahdolliseen aloittamiseen, että sen toimittamiseen. Ulkoiset tekijät voidaan jossain määrin ottaa huomioon arvioitaessa esitutinnan aloittamisen ja toimittamisen viivytyksettömyyttä, mutta niillä ei voi kokonaan puolustaa viivytyksettömyyden laiminlyöntiä.

Erityisesti on huomattava, että esitutkintatoimenpiteiden priorisointia koskeva esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 3 momentin säännös (*esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen*) ei oikeuta esitutkintaviranomaisia jättämään toimenpiteitä kokonaan suorittamatta, vaan säännöksen tarkoituksena on ilmaista, että vähemmän tärkeiksi arvioidut toimenpiteet voidaan suorittaa vasta kiireellisempien toimenpiteiden jälkeen.

Lähtökohtana on pidettävä, että esitutkinta tulee suorittaa loppuun, tai päätös esitutinnan lopettamisesta tai rajoittamisesta tehdä, sellaisessa ajassa, että epäillyksi ilmoitettu rikos ei pääse vanhentumaan ja että syyttäjälle jäisi tarpeellista syyteharkinta-aikaa ja asianomistajalle aikaa käyttää toissijaista syyteoikeuttaan. Esitutkinnalle ja sitä mahdollisesti edeltäville alustaville selvityksille käytettävissä oleva aika jää luonnollisesti riippumaan muun muassa siitä, mikä on epäillyn rikoksen vanhentumisaika, ja siitä, koska tutkintailmoitus on tehty.

3.3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Yhdyn Poliisihallituksen lausunnossa esittämään, jonka mukaan tutkinnan viivytyksettömyyden vaatimus ei ole käsiteltävänä olevassa tapauksessa toteutunut. Hyväksyn myös Poliisihallituksen näkemyksen, jonka mukaan viivytykseen on vaikuttanut pikemminkin poliisilaitoksen töiden yleiseen organisointiin vaikuttavat seikat, kuin yksittäisen virkamiehen menettely.

Ylimmät laillisuusvalvojat ovat aiemmissa kanteluratkaisuissaan hieman eri sanakääntein mutta asiallisesti yhdensuuntaisesti todenneet, etteivät virkatehtävien organisointiin liittyvät puutteet voi olla hyväksyttävänä perusteena tehtävien asianmukaisen hoitamisen laiminlyömiselle. Sellaiset seikat, kuin työtehtävien määrän kausiluonteiset vaihtelut, henkilöstön vaihtuminen ja virkavapaudelle jääminen eri syistä ovat osa tavanomaista viranomaisen toimintaa ja ainakin jossain määrin ennalta arvattavissa olevia seikkoja, jolloin niihin voi ja tulee varautua etukäteen sopivin järjestelyin. Tästä vastaa viranomaisen asianomaiset johtoportaat, poliisiviranomaisten kohdalla asianomainen poliisilaitos ja viime kädessä Poliisihallitus.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan oikeuskansleri ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Huomioon ottaen, että poliisin esiselvitettävänä ollut tutkintailmoitusasia on ollut tavanomaista suuritöisempi, sisältäen varsin suuren asiakirja-aineiston, katson riittäväksi laillisuusvalvonnalliseksi toimenpiteeksi kiinnittää poliisilaitoksen huomion esitutkinnan ja sitä edeltävien alustavien toimenpiteiden viivytyksettömän suorittamisen merkitykseen. Poliisihallinnon esimiestahojen tulee valvoa ja ohjata alaisensa henkilöstön työskentelyä niin, että rikosasian tutkijan tehtävät tarvittaessa siirretään toiselle henkilölle.

Mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennökset päätöksestäni Poliisihallitukselle, jonka tulee saattaa se poliisilaitoksen ja selvityksiä antaneiden virkamiesten tietoon.

Kantelijalle toimitetaan päätöksen ohessa kopiot poliisiviranomaisten antamista selvityksistä ja Poliisihallituksen lausunnosta.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Tom Smeds